

- надання державної підтримки і заохочення освітніх установ та неурядових громадських організацій, які розвивають міжнародне співробітництво у галузі ОСР.

Розділ V. Правові та економічні засади реалізації політики щодо створення освіти для сталого розвитку

Для забезпечення становлення системи освіти для сталого розвитку слід розробити правові засади реалізації державної політики у цій сфері на загальнодержавному, регіональному і місцевих рівнях.

1. На загальнодержавному рівні здійснюються заходи щодо вдосконалення законодавства стосовно:

- уточнення функцій і повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також координації їхньої діяльності у становленні системи освіти для сталого розвитку;
- уточнення функцій і повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також координації їхньої діяльності у становленні системи освіти для сталого розвитку;
- розробки нормативних документів у яких розкривається поняття «освіта для сталого розвитку», «система освіти для сталого розвитку», узагальнюються цілі та принципи освіти сталого розвитку та її місця у національній системі освіти в цілому;
- розробки національного плану щодо впровадження ОСР відповідно до завдань визначених у «Стратегії ЄК ООН» та створення державного органа управління відповідального за становлення та розвиток ОСР в Україні.

2. На регіональному рівні:

- розробляється регіональна система освіти для сталого розвитку на базі системи освітніх районів з урахуванням державних і суспільних інтересів, а також забезпечення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері освіти;
- приймаються нормативно-правові акти щодо (регулювання) становлення системи освіти для сталого розвитку;
- створюється інфраструктура з ВНЗ громадських організацій, об'єднань для координації дій по освіті для сталого розвитку (центри, університети).

3. На місцевому рівні:

- створюються освітні райони для координації освітньої діяльності по впровадженню освіти для сталого розвитку у НЗ Міносвіти України;
- корегуються навчальні плани підготовки магістрів всіх напрямків підготовки фахівців з включенням до них дисципліни «Стратегія сталого розвитку» та питань сталого розвитку у магістерські роботи.

УДК 37.03:504-057.874

Колишкіна А.П. (Україна, Суми)

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО СІМ'ЄЮ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНО ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування природоцентристської свідомості, екологічного світогляду, екологічної культури загалом орієнтоване на такі цінності, як життя людини у чистому середовищі, збереження усіх форм живих організмів, отже, передбачає розповсюдження нового, гармонійного із природою, способу існування. Усі ці завдання має розв'язувати екологічне виховання, а це вимагає значних зусиль і, що особливо важливо в умовах переважаючого негативного соціального досвіду спілкування з природою, об'єднання виховних впливів однодумців.

Теоретичним та практичним аспектам екологічного виховання у шкільному та позашкільному навчально-виховному процесі надається значна увага. Наукові підходи до екологічного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях А.Н. Захлебного, І.Д. Зверева, І.Т. Суравегіної; Н.В. Лисенко Л.П. Симонова, З.П. Плохій, які визначили методологічні та теоретичні засади екологічного виховання дітей дошкільного та молодшого віку.

Наукові дослідники проблем сімейного виховання, такі як Т.Ф. Алексєєнко, О.С. Богданова, Т.О. Виноградова, Л.П. Вороніна, О.М. Докукіна, Т.В. Кравченко, В.Г. Постовий, Л.В. Повалій, О.Л. Хромова підкреслюють важливість узгодження впливів різних суб'єктів виховного процесу на дітей, розробляють спеціальну інформацію з метою розширення інформованості батьків з проблем виховання, пропонують сучасні форми й методи педагогічного просвітництва батьків та взаємодії сім'ї з іншими інститутами виховання.

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні форм та методів педагогічного просвітництва батьків у царині екологічного виховання.

Формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів може бути ефективним тоді, коли відбувається вплив на дитину як з боку школи так і з боку батьків, які беруть участь у позакласній роботі, та підкріплюється активною діяльністю сім'ї в даному напрямку. Ще П.Ф. Лесгафтом у свій час було доведено, що дитину виховують у родині не окремі зауваження батьків, не якісь спеціальні надумані прийоми виховання, а загальний склад життя, образ дії батьків, приклад ставлення членів сім'ї до навколишнього життя. Саме вони створюють передумови для формування моральних звичок, й інтересів і потреб, що є основою формування особистості дитини [3, 58]. Однак, як свідчать висновки проведеного констатувального експерименту, сім'я у більшості випадків не може забезпечити педагогічно обґрунтовану роботу з дитиною, тому що частина батьків

є екологічно безграмотними, безкультурними і байдужими до природи, що, безсумнівно, позначається на дітях. Даний факт привів до висновку про необхідність здійснення цілеспрямованого керівництва діяльністю сім'ї в екологічному вихованні школярів, яке б відповідало розробленій моделі взаємодії школи та сім'ї у формуванні екологічно доцільної поведінки молодших школярів та здійснювалося за двома напрямками:

1. Організація педагогічного просвітництва батьків.
2. Безпосереднє керівництво діяльністю сім'ї в указаному напрямку.

Таке керівництво надзвичайно важливе, тому що програми сімейного виховання немає й воно проводиться на основі особистого досвіду та традицій виховання в кожній родині. Робота з педагогічного керівництва діяльністю сім'ї проводилася з батьками учнів експериментальних класів і стала однією з умов формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів оскільки забезпечувала позитивний вплив на учнів не тільки з боку школи, але і з боку сім'ї. Свого часу В.О. Сухомлинський зазначав, що успішна виховна робота школи була б абсолютно немислима, якби не система педагогічного просвітництва, підвищення педагогічної культури батьків [4]. У даному дослідженні педагогічне просвітництво батьків розуміється як система цілеспрямованих заходів з озброєння батьків знаннями та вміннями для успішного виконання виховних функцій. У педагогічному просвітництві батьків виокремлюємо два взаємопов'язані напрямки (особливо в питанні екологічної освіти):

- 1) безпосередній, здійснюється в процесі бесід, лекцій, семінарів і т.д.;
- 2) опосередкований, здійснюється дітьми при виконанні завдання вчителя, наприклад: „Розкажи своїм батькам про те, що ти дізнався на заняттях гуртка” і т. под.

Форми роботи школи з педагогічного просвітництва батьків можуть бути різними: батьківський університет, батьківські збори, семінари обміну досвідом, індивідуальні бесіди та ін. Усі вони широко використовувалися в процесі експериментальної роботи. Особливу увагу приділяли батьківським зборам, індивідуальній роботі, а також семінарам.

Проте успіх роботи в даному напрямку може забезпечуватися лише в тому випадку, якщо буде враховуватися рівень екологічної культури батьків та сформованість певних поведінкових норм. Ураховуючи це, можна правильно спланувати форми педагогічного просвітництва, забезпечити індивідуальний підхід. Відштовхуючись від зазначеного й використовуючи різні методи (бесіди з дітьми, ігрові ситуації, бесіду з батьками й учителями, спостереження за батьками), ми умовно поділили батьків учнів експериментальних класів на наступні групи:

1. Байдужі, безвідповідальні батьки.
2. Свідомі батьки, які розуміють необхідність екологічного виховання, проте не завжди виконують його умови.
3. Активні, виявляють сумлінне ставлення до екологічного виховання.

Розподіл батьків на групи дозволив уже на самому початку експериментальної роботи виявити батьків – потенційних помічників учителя в організації природоохоронної роботи з дітьми, а також узяти за основу принцип оптимальної диференціації в реалізації змісту педагогічного просвітництва батьків, здійснити індивідуальний підхід, тобто визначити переважні види роботи з кожної з груп (рис. 1).

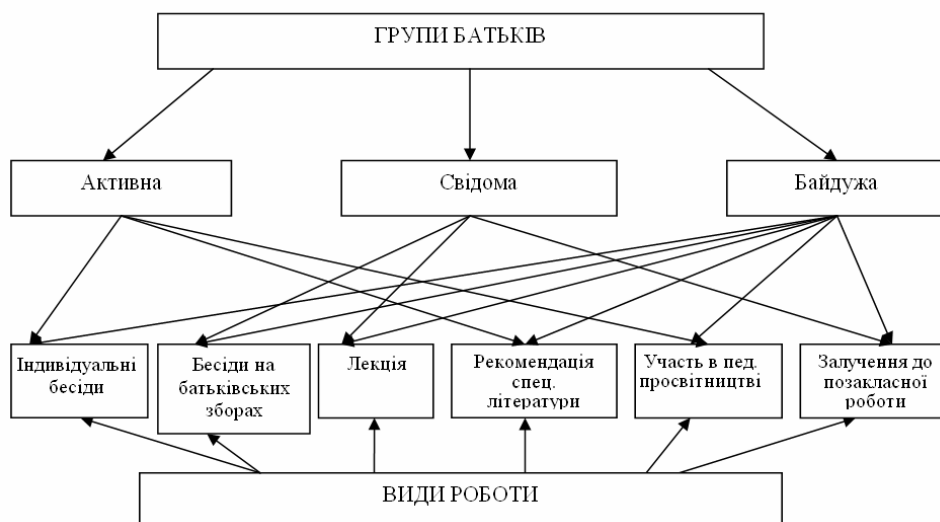

Рис 1. Види роботи школи з батьками щодо педагогічного просвітництва формування екологічно доцільної поведінки

При складанні змісту педагогічного просвітництва батьків щодо формування екологічно доцільної поведінки враховувалися такі принципи, як зв'язок виховання з життям, концентричність виховання, опора на позитивне, систематичність і послідовність педагогічного просвітництва, науковість, спираючись на позитивний досвід сімейного виховання.

У процесі планування тематики бесід з батьками для класних зборів ми керувалися рекомендаціями щодо організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженими МОН України [2]. Робота з батьками планувалася таким чином, щоб не ущемляти інших напрямів педагогічного просвітництва.

Виокремлено наступні завдання педагогічного просвітництва батьків в експериментальних класах:

1. Підвищення екологічної грамотності батьків, формування в них інтересу до проблеми охорони навколишнього середовища.

2. Демонстрація необхідності взаємодії школи та сім'ї у формуванні екологічно доцільної поведінки учнів початкової школи.

3. Формування в батьків уявлення про форми й види роботи з дітьми у формуванні екологічно доцільної поведінки.

Завдання обумовили вибір тематики бесід під час класних зборів, спрямованих на педагогічне просвітництво батьків з даної проблеми протягом чотирьох років навчання в початкових класах.

Обрані теми бесіди мали на меті не тільки розширення педагогічних і природничо-наукових знань батьків, але й залучення їх до природоохоронної позакласної роботи. Особливістю педагогічної пропаганди в експериментальних класах було те, що в ролі лекторів виступали батьки, у результаті чого значно підвищувався інтерес до бесід інших батьків. Велику роль у пропаганді педагогічних знань зіграли семінари з обміну досвідом організації екологічного виховання в сім'ї. Вони проводились один раз на рік і являли собою підбиття підсумків взаємодії школи та сім'ї. На семінарах батьки ділилися своїми спостереженнями за змінами в поведінці дітей, розповідали про виховання в сім'ї, висловлювали зауваження з приводу організації позакласної природоохоронної роботи, оцінювали її, заповнювали відповідні анкети. Семінари проходили під керівництвом учителя й батьків, які беруть участь у позакласній роботі.

Безпосереднє просвітництво батьків здійснювалось у вигляді керівництва їх самоосвітою. Із цією метою на семінарах батькам пропонувався список літератури з наступних розділів:

1. Взаємодія школи та сім'ї – запорука ефективного виховання.
2. Сучасні екологічні проблеми.
3. Охорона навколишнього середовища та виховання.

Список включав не тільки наукову літературу з питань охорони природи, але й статті на педагогічну тематику, а також присвячені проблемам формування екологічно доцільної поведінки. Вивчення запропонованої літератури, безсумнівно, позитивно позначилося на підвищенні педагогічної та екологічної грамотності батьків.

Педагогічно-екологічному просвітництву батьків до кінця другого року роботи стали відчутними певні результати, які виявилися через кількісні зміни в групах батьків, визначених на початку експериментальної роботи.

Однак, як засвідчив досвід роботи, вплинути на батьків і добитися значних результатів набагато важче, ніж при роботі з дітьми, оскільки до цього віку особистість дорослих людей сформувалася повністю, сформувався їхній світогляд, звички, моральні засади.

У цілому, організована робота з педагогічного просвітництва батьків, спрямована на формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів, дозволила зробити наступні висновки:

по-перше, педагогічно-екологічне просвітництво сприяє розширенню екологічних знань дітей, їхніх інтересів, діяльності в природі;

по-друге, просвітництво надає методичну допомогу батькам з питань екологічного виховання дітей у сім'ї;

по-третє, підвищує екологічну культуру батьків;

по-четверте, значною мірою формуємо думку батьків з питань формування екологічно доцільної поведінки;

по-п'яте, сприяє активізації участі батьків у природоохоронній роботі школи;

по-шосте, сприяє встановленню тісного контакту школи з сім'єю.

Однак, поряд із педагогічною пропагандою має здійснюватись і спеціальне керівництво діяльністю сім'ї з екологічного виховання дітей. В. О. Сухомлинський писав: „...ніщо не може замінити родину. Виховання, позбавлене постійного, повсякденного духовного спілкування дітей з батьками – ненормальне, потворне виховання ...” [4, 109].

Уміло скерувати вплив батьків – завдання вчителя. Робота в даному напрямку починалася з доведення батькам можливостей різноманітних видів діяльності з дітьми, спрямованих на формування екологічно доцільної поведінки. Рекомендовані види робіт можна поділити на 3 напрямки:

– з формування екологічних знань (бесіди з екологічної тематики, читання книжок про природу, складання правил екологічно доцільної поведінки, фенологічні спостереження);

– з формування екологічних умінь (заготівля корму та підгодівля птахів, догляд за домашніми тваринами та кімнатними рослинами, участь в озелененні вулиць та подвір'їв);

– виховання відповідних почуттів (вивчення пейзажного живопису, виготовлення виробів з природного матеріалу, фотографування об'єктів природи).

Усі види роботи повинні здійснюватись в тісній єдності і взаємозв'язку, сприяти розвитку стійких інтересів до мотивів екологічно доцільної поведінки.

Відповідно до зазначених видів роботи батькам давалися наступні завдання:

– зі спостереження за об'єктами природи;

– з організації діяльності дітей у природі;

- зі спостереження за ставленням дитини до природи;
- з керівництва читанням дитини;
- з розширення інтересів і знань дітей про природу і т.п.

Велике значення надавалося організації спільних спостережень об'єктів природи батьками і дітьми. Під спостереженням розуміється цілеспрямований процес планомірного й систематичного сприйняття [1]. Спостереження, проведені батьками спільно з дітьми, значно розширювали відповідні знання дітей.

Вагоме значення надавалось організації батьками практичної природоохоронної діяльності дітей. Батькам давалися рекомендації, як допомогти дітям виготовити шпаківню, попередити руйнування поверхневими водами берега річки, проводити підгодівлю птахів і догляд за рослинами. Діти із задоволенням беруть участь у цій діяльності, бо бачать увагу й розуміння з боку своїх близьких.

Крім зазначених завдань, батьки отримували рекомендації зі спостереження за своїми дітьми. Наприклад, батькам пропонувалося поспостерігати, чи захоплюється їх дитина на прогулянках красою природи, у чому полягають її почуття. Відповідаючи на питання анкети „Чи захоплюється Ваша дитина красою природи” 73% батьків експериментального класу дали позитивну відповідь, 4% відповіли негативно. На жаль, 13% батьків зазначили, що не звернули на це уваги.

Використання батьками та учнями різних видів природоохоронної роботи, рекомендованих учителем, позитивно позначилося на розвитку їх чуттєвої сфери. Уже до кінця першого року дослідної роботи 95% батьків указали на те, що їх діти стали частіше звертати увагу на красу природи.

Батьки, як жодні інші вихователі, мають величезні можливості спостерігати дитину наодинці з собою, наодинці з природою, бачити прояви її відносин, які відбуваються під впливом власних спонукань. Саме тому батьки отримували завдання зі спостереження за поведінкою дітей у природі. У кінці першого року експериментальної роботи батьки відповіли на питання „Як веде себе ваша дитина в природі, коли думає, що її не бачать?” 65% опитуваних батьків зазначили, що їх дитина не завдасть шкоди природі, 31% зазначили, що дитина іноді може зробити такий вчинок, 4% батьків не відповіли на це питання.

Особливої уваги заслуговує контроль з боку сім'ї за читанням дітей, у процесі якого батьки робили висновки про те, які книги любить читати їх дитина. Як з'ясувалося, на початку експериментального дослідження, книги про природу читали 60% учнів експериментальних класів. У зв'язку з цим на допомогу батькам було запропоновано список літератури для дітей. У кінцевому результаті це привело до підвищення в дітей інтересу до природи, розширення екологічних знань. Наслідком педагогічного керівництва діяльністю сім'ї з розширення видів природоохоронної роботи батьків і дітей був той факт, що до кінця року 65% батьків експериментального класу в бесіді з учителем указали на те, що стали використовувати всі види рекомендованої роботи з формування екологічно доцільної поведінки, тоді як 81% батьків учнів контрольних класів зазначають, що користуються лише деякими видами.

Таким чином, результати керівництва з боку школи у формуванні екологічно доцільної поведінки, що складається з поєднання загального й диференційованого педагогічного просвітництва батьків і виконання безпосередніх рекомендацій з організації природоохоронної роботи в сім'ї, виявилися в експериментальних класах у тому, що відповідна діяльність сім'ї та школи не суперечили одна одній, а велися в одному напрямку, переслідуючи одну мету, що в кінцевому результаті зумовило успішне формування в учнів окремих компонентів екологічно доцільної поведінки.

У даній роботі розглядаються лише деякі напрями формування екологічно доцільної поведінки молодших школярів при взаємодії школи та сім'ї, що не вичерпує всіх аспектів проблеми. Потребує подальшої розробки методика організації гурткової природоохоронної роботи у початковій школі за участю батьків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. – К.: Веселка, 1998. – 334 с.
2. МОН України Методичні рекомендації щодо організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах N 1/9-247 від 03.07.2001.
3. Семейное воспитание ребенка и его значение / П. Ф. Лесгафт; [Послесл. Е. С. Буха]. – М.: Педагогика. – 1991 – 174с.
4. Сухомлинський В. О. Избранные призывы. / В. О. Сухомлинський: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1975-1980. – Т. 1. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности; Духовный мир школьника; Методика воспитания коллектива. – 686 с.

УДК 349.6+341

Ващенко В.М., Мірошніченко А.А., Данканич О.В., Резніков О.Ю. (Україна, Київ)

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В АРКТИЦІ

Арктика є особливим регіоном планети від екологічного стану якого залежить стабільність головних процесів у всіх глобальних геосферах [1]. Антропогенний арктичний екологічний тригер синергетично співпав з екстремумом чергового кліматичного циклу і може незворотно порушити планетарні кліматичні та